

Martin Buber: *Istenfogyatkozás*

BUDAPEST, TYPOTEX, 2017

Martin Buber műve Gáspár Csaba László kiváló fordítói munkájának köszönhetően immáron magyarul is elérhető. Buber alapgondolatait a korábbi *Én és Te* című esszéje nyújtja, amelynek egyfajta filozófiai reflexiója az 1952-ben írt *Istenfogyatkozás*. Buber a dialóguselv újbóli megfogalmazása után hét fejezetben vet számot az Én és a Te kapcsolatának válságával, amelyért szerinte a filozófiai gondolkodás hagyománya felelős.

Buber „a vallás és a filozófia közötti viszony különböző formáinak szellemtörténeti vizsgálatára támaszkodva azt mutatja be, hogy jelenlegi késői szakaszában a filozófia milyen szerepet játszik Isten és a mindennemű abszolútum irrealitás üresítésében” (151.). Buber legfontosabb vállalásának tesz eleget: rávilágít a vallás valódiságára. Mint mondja, korunkban előtérbe került a „mindent birtokló, mindent előállító, mindent kezelni tudó Én, amely képtelen Te-t mondani, képtelen egy lényvel lényegszerűen találkozni” (159.). E találkozás újbóli létrejöttét segítő Buber tisztázza Isten és ember helyes viszonyát.

Az Én-Te kapcsolatot érintő probléma gyökerét Buber az isteni valóság fogalmi megragadásának igényével föllépő filozófiákban látja, amelyek aláásták az Istennel való kapcsolatunk valódiságát. Mint mondja, a filozófia saját struktúráját, az Én-Az perspektíváját kényszerítve a vallásra, félreértelmezve annak lényegét, az embert kiragadta az Én-Te viszonyából, létének konkrét szituáció-összefüggéséből. Buber a hitcselekvés szubjektívizálásának nevezi azt a folyamatot, amelynek során az emberi szellem „az abszolútumot a gondolkodás adekvát tárgyaként egybeolvasz[totta] saját magával, az emberi szellemmel” (153.). Ezáltal gondolkodásunk megszüntette a személyes kapcsolat lehetőségét is, hiszen – Buber szavaival élve – „mihelyt objektív megfigyelésre váltok, ismét csak aspektussal és mindig csak aspektussal van dolgom. Isten elé egyedül Én-Te viszonyban állhatunk oda, mert órála [...] nem nyerhető objektumszerű aspektus” (158.). Ha mégis tárgyként kívánjuk szemlélni, úgy a filozófusok istenéhez fordulunk oda, amely egy gondolati rendszer részeként alkalmatlan arra, hogy személyes viszonyban, Én-Te kapcsolatban vegyünk részt vele. Már nem leljük Istent, mert eltakartuk, miként Hold a Napot, előidézve az istenfogyatkozást – mondja Buber, aki szerint képtelenné váltunk teljes énünkkel

Isten felé fordulni; márpedig „aki nincs jelen, az nem észlel jelenlétet” (156). Így aztán kevés csodálkozni való van azon, ha Nietzsche kétségbeesett kiáltását – „Isten halott” – egyre igazabbnak érezzük. Buber figyelmeztet: nem öltük meg őt, csupán tulajdon árnyékunkba vontuk, s „holnap kitérhet előle az, ami elé lépett” (160.).

Buber a vallás elidegenítésének folyamatát az azt kiváltó tényezőkkel való összszövetésben mutatja be. A vallás életszerűtlenné válása az embernek a realitással való kapcsolatának megváltozásával indult el, amelyet a filozófiai gondolkodás nagymértékben befolyásolt. Így Buber a filozófiát szembeállítva a vallással lényegi pontján vonja kritika alá a modern gondolkodásra oly nagy hatást gyakorló, ám a vallásnak nem éppen jó szolgálatot tevő heideggeri és sartre-i filozófiát, valamint Jung kollektív tudattalanra vonatkozó elméletét. Buber szerint „a modern tudat valójában nem valamiféle Istentől viszolyog, hanem a hittől” (110.). S éppen ezért nem képes a vallás problémájának kezelésére sem a modern ontológiai, sem a pszichológiai gondolkodás. Hogy a hit mégis győzelemre juthat, azt Hermann Cohen filozófiájának fejlődésén keresztül mutatja meg, aki „noha Istenről [...] úgy gondolkodott, mint eszméről, de szeretni ő is úgy szerette mint – Istent” (71.). S ez a lényegi mozzanata annak, amiről Buber ír: a (filozófiai) gondolkodás tárgyaként Isten csak *elénk* tett, de nem *velünk* lévő. A vallás – Buber szép szavával élve – Isten megtartását jelenti, amely kihívásként áll előttünk, s amelyre életünkkel felelünk. De nemcsak gondolkodásunkkal, hanem teljes énünkkel odafordulva Istenhez, nem elfeledve, hogy a hit dialógus, így ha az Én elfordul a Másiktól, akkor a kapcsolat megszakad. Buber könyvének jelentősége abban áll, hogy az olvasó az utolsó oldalakhoz érkezve visszajut a vallás valódi értelméhez.

Gombor Lili

A VALLÁSTUDOMÁNYI SZEMLE CÍMŰ FOLYÓIRAT JELLEGÉRŐL ÉS CÉLJAIRÓL

1. A *Vallástudományi Szemle* című folyóirat 2005 tavaszán indult, első két száma 2005-ben jelent meg. A szerkesztőségben és a szerkesztő bizottságban az ország jelentősebb vallástudományi műhelyének több neves munkatársa található. A folyóirat évente négyszer jelenik meg. Az alapító jogokat a Károli Gáspár Református Egyetem gyakorolja.

2. Annak ellenére, hogy a folyóirat egy intézmény égisze alatt jelenik meg, kezdettől szélesebb alagra helyezkedve értelmezi önmagát. Sokak véleménye szerint világos ugyanis, hogy egy felekezetszemleges vallástudományi folyóirat fontos hiánypótló a magyar folyóiratok palettáján. Eddig a vallástudomány különböző területei jobbára a különböző vallások, felekezetek által indított orgánumban jelentek meg, a szemleges, „világi” fórum, szerteágazó okok miatt több évtizede hiányzik, holott egyre növekvő igény van rá.

3. A folyóirat publikációs lehetőséget, véleménycsere és vitafórumot kíván teremteni a vallástudományt, annak bármely területét és azt bármilyen világnézeti alapról művelők számára. Senkit nem rekeszt ki, nincs semmiféle előzetes fenntartása senkivel szemben, mindenkit szívesen lát szerzői között, akinek értékes gondolatai, figyelemreméltó tudományos eredményei, vagy egyéb értékes mondandója van a vallástudományhoz kapcsolódóan.

4. Fontosnak tartja, hogy közölje, és ha kell, ütköztesse a különböző tudományos álláspontokat. Az írások szerzőjük álláspontját, felfogását képviselik, és nem a szerkesztőségét. A folyóirat nyitott akar lenni minden vélemény és minden kritika számára, amíg az megmarad a tudomány keretein belül (tehát nem vallások vagy személyek ellen irányul), viszont elzárkózik attól, hogy bármilyen vallást vagy felekezetet hasábjain akár propagáljanak, akár támadjanak.

5. Ösztönzője, gerjesztője akar lenni e tudományterületen a különféle műhelymunkának, előmozdítója akar lenni a tudományszervezés terén a vallástudomány akadémiai szintű felfejlesztésének, hozzá akar járulni a vallástudomány tartalmi és szervezeti épüléséhez.

6. Rendszeresen hírt kíván adni a tudományág eredményeiről. Bemutatja a megformált és akkreditált szakképzési tanterveket, forráskutatásokat közöl, hírt ad

tudományos fokozat szerzésekről, védésekről, habilitációkról, az MTA Vallástudományi Elnöki Bizottsága munkájának közérdeklődésre számot tartó elemeiről.

7. Recenzió rovata folyamatosan figyelemmel kíséri és bemutatja a tudományág friss könyvanyagát, tankönyveket, filmeket és egyéb médiumokat, ismerethordozókat.

A fent említett törekvésekhez még azt szükséges hozzáfűzni, hogy az eddig kiérlelt irányok nem zártak, a profil rugalmas, alakítható, fókusza bármerre és bármikor tágítható, nem akar lemaradni semmiféle olyan mozzanatról, mely a vallások, a hozzájuk kapcsolódó szervezetek és fórumok, egyáltalán a vallásos emberek, vagy a nem vallásos emberek, az emberiség élete, életminősége szempontjából jelentős, illetékesnek érzi magát az ember és a transzcendencia viszonyának, küzdelmének minden fontos mozzanatában.

A Vallástudományi Szemle szerkesztősége

ÚTMUTATÓ SZERZŐKNEK ÉS SZERKESZTŐKNEK

A szöveget Word formátumban, *rtf* kiterjesztéssel kérjük elektronikus úton elküldeni a következő címre: vallastudomanyiszemle@kre.hu. Tanulmányok esetében általában 1 szerzői ív (mindennel együtt kb. 40 000 leütés) terjedelmű írásokat várunk, de indokolt esetben hosszabb is lehet a szöveg. Recenziók esetében a várt terjedelem 5000-10 000 leütés.

A szöveget a lehető legkevesebb formázással kérjük. A főszövegben használt alaptípus a 12 pontos Times New Roman legyen, lábjegyzetben 10 pontos Times New Roman. Ha a szöveg külön fontkészletet igényel, kérjük azt csatolni, valamint a szöveget pdf formátumban is csatolni, az idegen fontkészleten írt szöveg ellenőrzése céljából. A főszöveget sorkizártan, 1,5-es sortávolsággal, a bekezdések elején behúzás nélkül kérjük. A lábjegyzetet sorkizártan, szimpla sortávolsággal.

A hivatkozásokat lábjegyzetekkel és nem végjegyzetekkel kérjük. Nem kötelező, de szívesen vesszük, ha van a tanulmányok végén külön bibliográfia, ilyenkor ajánljuk a jegyzetekben a szerző és évszám feltüntetésével megadott rövid hivatkozást. Ha nincs külön irodalomjegyzék, akkor az első hivatkozás esetében teljes hivatkozást kérünk, minden bibliográfiai adattal, utána pedig a további hivatkozásokban a rövid, szerzőt és évszámot megadó hivatkozással. Kérjük, hogy *i. m.* hivatkozást csak abban az esetben használjanak, ha egy szerzőtől egyetlen művet idéznek.

A szerző vezetéknevét kiskapitálissal kérjük, folyóiratcikk, könyvfejezet címét idézőjelek között, normál betűvel; folyóirat, könyv címét dőlt betűvel.

HIVATKOZÁSOK TELJES LÁBJEGYZETBEN ÉS A BIBLIOGRÁFIÁBAN

1. Könyv és könyvfejezet esetében:

SZERZŐ: *Cím*, Kötetszám, Kiadás helye, Kiadó, Évszám, Hivatkozott oldalak.

SZERZŐ: „Fejezetcím”. in *Uó: Könyvcím*, Kötetszám, Kiadás helye, Kiadó, Évszám, Hivatkozott oldalak.

2. Gyűjteményes kötetek és bennük megjelenő írások esetében:

SZERKESZTŐ – SZERKESZTŐ (szerk.): *Cím: Alcím*, Kiadás helye, Kiadó, Évszám.

SZERZŐ: „Cím”. in Szerkesztő – Szerkesztő (szerk.): *Cím: Alcím*, Kiadás helye, Kiadó, Évszám, Hivatkozott oldalak.

3. Folyóiratcikkek esetében:

SZERZŐ: „Cím”. *Folyóirat címe*, Évfolyamszám római számmal, Évszám/Sorszám. Hivatkozott oldalak.

4. Heti- és napilapokban megjelent cikkek esetében:

SZERZŐ: „Cím”. *Lap címe*, Évfolyam, Lap száma, Évszám. Hónap. Nap. Oldalszám.

HIVATKOZÁSOK RÖVID LÁBJEGYZETBEN

1. Egy szerző egy művének használata esetén:

SZERZŐ: i. m. Hivatkozott oldalak.

2. Egy szerző több művének használata esetén:

SZERZŐ (Évszám): Hivatkozott oldalak.

3. Előző lábjegyzetben hivatkozott irodalom másik szövegrésze esetében:

Uo. Hivatkozott oldalak.

Minden esetben pontos irodalmi hivatkozást kérünk, megjelölve a pontos kezdő és záró oldalszámot (tehát kerüljük a 251kk. vagy 251sqq. formát), a két oldalszám között gondolatjellel (-). Kérjük, az oldalszámot (p. vagy o.) csak abban az esetben egyértelműsítsék, ha a hivatkozott munka jellegéből (katalógus, képkötet) nem volna egyértelmű, hogy oldalszámról van szó. Internetes hivatkozások esetében kérjük ellenőrizni, hogy a hivatkozott oldal elérhető-e, és az utolsó megtekintés dátumát kérjük zárójelben megadni.

Klasszikus auktorok idézésénél nem kell kiskapitálist alkalmazni. Auktorok neveit és műveit lehetséges a szakmában elfogadott rövidítésekkel jelezni, külön magyarázat, feloldás nélkül. Tudományos közéletünkben kevésbé ismert szakfolyóiratok, sorozatok, kézikönyvek címét ne rövidítve írják, csak akkor, ha van a cikk végén bibliográfia vagy rövidítésjegyzék.

Idegen nyelvű, latin betűs idézeteket, kifejezéseket kérjük dőlt betűvel szedni. A görög, héber, kopt és szír idézeteket a megfelelő betűvel (más nyelvű szövegeket is szívesen látunk eredeti írásmóddal). Kérjük, hogy ne külön héber, görög stb. betűkészletet használjanak, hanem *unicode* betűket (ha egyes

ékezetes betűket az alaptípussal nem tudnak létrehozni, Palatino Linotype betűtípust ajánlunk)! Dőlt betűs idézetek esetén nem szükséges idézőjelet is használni. Ha az idézet zárójelen belül szerepel, a zárójel is legyen dőlt.

A görög neveket a tudományos helyesírási átírásban, egy cikken belül következetesen kérjük megadni. A görög neveket ne a latinus átírásban adjuk meg (pl. Achilles, Homerus stb.).

Képek esetén a képaláírásokat a szöveg végén beszámozva kérjük megadni. A képeket ne ágyazzák be a dokumentumba, hanem külön képfájlban, a lehető legnagyobb méretben és felbontásban (minimum 1000×1000 pixel) küldjék, és a szövegben egyértelműen jelöljék, hová kéri beilleszteni azokat.

Recenzió esetében a recenzeált könyv minden könyvészeti adatát kérjük megadni a cikk címében vagy alcímében.

A korrektúrát a Word *Eszközök* menüjének *Változások követése* gombja alatt a *Módosítások elfogadása vagy elvetése* lehetőségnél, az *Elfogadja*, illetve *Elveti* gombokkal az adott helyen jelezve kérjük vissza.

A Vallástudományi Szemle szerkesztősége

A FOLYÓIRAT MEGVÁSÁROLHATÓ

Budapest

Írók Boltja
1061 Bp. Andrásy út 45.

Bibliás Könyvesbolt
1092 Budapest, Ráday u. 28.

L'Harmattan Könyvesbolt
1053 Budapest, Kossuth L. u. 14–16.